

הלכות דברים הנזהנים בפעורה סימן קעו

באר הנהגה 158

ב' הראש' ש' דעת
הרש"ל ש' ג' שם
פסק' רא'
החוססות והראש'

(ו) וצ"ע לעיל סימן קסח סעיף ח) אם אוכל אותם בלא פת טעונים ברכה לפניהם, דברכת 'המוציא' אינה פוטרתם. ואלו מעקר סעודה הם, ואינם טעונים ברכה לאחריהם. דכיון שבאו בתוך הסעודה (ו) ברכת המזון פוטרתם. (ה) ואם בתחלת אכילתו אכל (ג) הפרות (עם פת) (ט) ובסוף אכל עמם פת, אפילו אם ביניהם אכל מהם בלא פת (י) אינם טעונים ברכה אף לפניהם: ב' ידברים הבאים לאחר סעודה קדם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכל פרות ולשתות כל מה שמביאים אז לפניהם, בין דברים (יא) הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים (יב) שלא מחמת הסעודה. *טעונים ברכה בין לפניהם (יג) ובין לאחריהם, ד'המוציא' וברכת המזון אין פוטרים אלא מה שצאכל (יד) תוך עקר הסעודה. ודיון זה

באר היטב

לפת, מ"א של"ה, וצ"ע בחשובות צתי' ודיון כלל א סימן ללא ובפרט-ששון כלל א סימן ו': (א) הפרות. דהנה תחלה אכילת פרות לא תחלת הסעודה, ומכאן כגון שהיו עומדין באמצע הסעודה ותחלת קביעות סעודתן היה בבשר וכיצא בו, ובאמצע סעודתן הביאו להם פרות כדי ללפת בהן את הפת ואכלו מהם עם הפת, ובכונתם גם כן עדין לאכל מהם עם הפת אח"כ, א"צ ברכה, מפני שמאחר שמתחלה הביאו אותן כדי ללפת בהן את הפת ואכל אותם מתחלה וסוף עם הפת א"צ לברך, שפצרו עם שאר הסעודה כיון שהביאו אותם מתחלה לצורך הסעודה ומלפת בהן הפת מתחלה וסוף: אבל אם לא הביא אותם מתחלה ללפת עמם רק לקנות, אפ"כ שאכלם תחלה וסוף עם פת, אם אוכל באמצע בלא פת צריך לברך כיון שלא באו מתחלה ללפת הפת. והו' דעת תר"י, אלא שיש עוד דעות אחרות. ולכן נהגו הנ"מ דינא שמם פסקי' ביאור לו פרות באמצע סעודתו ללפת הפת יאכל מהם מצט בלא פת ויברך ואח"כ יאכלם

משנה ברורה

חנה"מ¹⁴⁸) או צנון ובצל וכדומה עם בשר, הן נעשין טפל לבשר והבשר ללחם [פמ"ג]: (ו) וצ"ע לעיל סימן קסח. דשם נתבאר לענין פת פיסגין כשאוכלין באמצע סעודתו: (ז) ברכת המזון פוטרתם. דלענין ברכת המזון נטפלים הם להסעודה, דכיון שעמיד לברך על כל מה שאכל, גם זה נכלל עמם: (ח) ואם בתחלת אכילתו וכו'. ודעה לומר, שתחלת אכילת אותן פרות ה'ה עם פת, (י"א) וגם כנתנו הוא לאכל עמם פת גם אחר-כך, אף שאכל (עמם) [מהם] באמצע בלא פת אין צריך לברך עליהם, דכיון שאכל אותם תחלה וסוף עם פת, נחשבין כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה דאין צריך ברכה, כנ"ל. (יב) אף כל זה דוקא כשהובאו ללפת בהם את הפת ולא לקנות, דאם הובאו רק לקנות, אף שאכל עמם מקצת פת תחלה וסוף לא מהני, (יג) ומה שאוכל בלא פת צריך ברכה. וגם לא מהני בשעקר קביעות סעודתו היתה על אלו הפרות, דאין צריך שיאכל גם לבסוף עם פת דוקא, ורק כיון שהתחיל לאכל עם פת, שוב אין לברך עליהם אף כשאכלו אחר-כך לבדו לכלי עלמא, כמבאר בסעיף ג': (ט) ובסוף אכל עמם. ואם אין בדעתו לאכל עוד עם פת, (יד) צריך לברך על הפרות לפניהם. וצ"ע בבאור הלכה: (י) אינם טעונים ברכה. ותאחרונים (טו) כתבו דראוי לזהר לכתחלה כשהובאו לפניו פרות בתוך הסעודה ללפת בהם את הפת, שיברך מתחלה עליהם קדם שיאכלם עם הפת, ויאכלם קצת בפני עצמם, ואחר-כך יוכל לברך, וידיעבד אם לא ברוך מתחלה מותר לאכל, אף שיצא לאכל גם לבסוף עם פת. אמנם אם עקר קביעות סעודתו היתה מתחלה על הפרות, אז לכלי עלמא אפילו אם אוכל אחר-כך בלא פת אין צריך לברך, כמו שכתוב בסעיף ג'. אם אכל פשטיד"א ששם לא עם פרות (טו) אין צריך לברך על הפרות, דנטפלים הם לתקמת. וצ"ע לעיל בסימן קסח במשנה ברורה: ב' (יא) הבאים מחמת הסעודה. כגון בשר ודגים וכיצא בהן, וכנ"ל: (יב) שלא מחמת הסעודה. כמו פרות ומיני מתקה הבאים רק לקנות. וכנ"ל: (יג) ובין לאחריהם. ואף אם אכל דברים שברכתן מעין שלש לא נפטרין בברכת המזון¹⁴⁹, דברכת המזון אינו פוטר מעין שלש, כמו שכתוב לקמן בסימן רח סעיף יז, ע"ן שם: (יד) תוך עקר הסעודה. דאחר שמשכו ידיהם מן הפת שוב אין נטפלים

שערי השוקה

דבוקא ודוקא מבשלים, אבל חנות וקשואין מלפסנות חיון אין ללחם וקבץ עליהן, וכן נהגו בחשובות מיה"ד וכתב שכן נהגו שמה: ולפי"ז אף אם אוכל מבשיל מידקות אלו ללפת את הפת ישוב אחר-כך הביא לפניו מוקדים אלו לפרות, כדרך עליהם ואין לרחות אחר שפלא כרסו, ע"ש. ובמדינתנו דאיכא עניים שאוכלים פת-שחרית ומלפתין אותו עם צנון ובצלים וקשואים חיים, נראה שאם אוכלן תחלה ללפת, אף אם אח"כ אוכל אותם בלא פת א"צ לברך כמו בשאר פרות כמבאר בס"ק שאח"כ:

באור הלכה

רגילין לבוא לעקר הסעודה מקרי גס"ן שלא מחמת הסעודה. והנה לפי זה בקדינות שיש שם רבוי פרות מאד ומבשלין שם תמיד פרות למזון, כמו בקדינותיו בשאר מבשלין, מסתברא לכאורה דלש לו דין שאר תבשיל. וגם בקדינותיו אם מבשלין הפרות לשם מזון, כמו שקורין עפ"ל-צ"מ ע"ס וכו'. ומהו, מעדד בספר ד' הקטנה דגס"ן אין צריך ברכה, ומכל מקום כיון שאין הדין ברור פסח דיברך מתחלה על פרי חי, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. ונראה דאם בשל הפרות ביחד עם פפוחי-אדמה, מסתברא דהו' ודאי בכלל שאר תבשילין שהן באין למזון ולהשביע, ואין צריך להחמיר בהן לברך על פרי חי: * ובסוף אכל עמם. ע"ן במשנה ברורה מה שכתבתי דהוא לעבוקא, דכלאו כפי צורך ברכה: והוא מהלבוש וישארי אחרונים. ומהו באמת וזהו רק לדעת הרבנו יונה וסמ"ג ומהר"ם מימון, אבל להרא"ש וחסור אין צריך לברך על הפרות, כיון שמתחלה הובאו לאכל אותם עם הפת והתחיל לאכלן עם פת. ומדברי המחבר אין ראיה להפך, דאפשר דכוננו דבאפ"ן זה הוא צ"ע וד' רב הפוסקים אבל אי לאו הכי יש ספק בדרך, וכן פסח בנדר-שלוש. ובדאי לכתחלה יש לזהר בזה שהיא שו"ע לאכל ביניהם מעט פרות בלא פת, והו' בדעתו לגמור אכילתו עם הפת דוקא, דכזה צ"ע לכל הפוסקים הנ"ל, וכמו שכתב בבית-יוסף: * טעונים ברכה בין לפניהם ובין לאחריהם. ע"ן במגן-אברהם שהביא בשם ההוסקסמא, דמלית הבא לפני המזון ופת הבא עם המלית לאחר המזון טעונה ברכה לפניה ולאחריה [וע"ן במחצית-השקל באורן]. והנה דין השני שלאחר המזון אין שכן במדינותינו, דמכל נחשב אצלנו תוך המזון: וגם לענין דין הראשון, לפי מה שהביא מגן-אברהם בשם הרא"ש בסימן קעד דדבר שבא לגרו תאווה המאכל אין צריך ברכה לאחריו, דשייך לסעודה וברכת-המזון פוטרה. וכבר חזיר בזה שם הגר"ח צאנזא"ר בהנהגותיו. ואולי דמכרי דאינו

שער הציון

(י"א) ט"ז: (יב) מגן-אברהם בבאור רבנו יונה: (יג) דמה שאוכל עם הפת לעולם אין צריך ברכה, דנטפלים הם להפ"ה¹⁴⁵: (יד) לבוש וט"ז בסוף סעיף-קטן ג' ותח"א-דאם: (טו) בי"ח ושל"ה וט"ז ומגן-אברהם ושא"א: (טז) אחרונים:

תרגום: 1 נזיד תפוחים. 2 מלי פרות בין דפי עיפה.

הלכות דברים הנוהגים בסעודה סימן קעו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

אכן אם אוכל חזרת¹³.

עמ' קו) והגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קסח) שמשפך שמא מינים אלו נחשבים כבאים מחמת סעודה, יש לברך על מין אחר שבדאי אינו שייך לסעודה [כגון בנח] ולפוטרו.

[משנ"ב ס"ק ז]

דכין שעתיד לברך על כל מה שאכל, גם זה נכלל עמו¹⁴.

(14) בביאור ההילוק שבין ברכה ראשונה לברכה אחרונה, הביא בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' י) את דעת הרשב"א, שכיון שדברים אלו באו לסייע קצת לאכילה, וגם הם בגדר מזון, משתייכים הם לסעודה לענין להיפטר בברכת המזון. והוסיף בשם המאירי, שכיון שנאכלו מאכלים אלו בזמן הסעודה, ונתערבו במעיים יחד עם שאר מאכלי הסעודה, נפטרים הם בברכת המזון הבאה על הנאת המעיים.

[שעה"צ ס"ק יג]

לעולם אין צריך ברכה, דנטפלים הם להפלת¹⁵.

(15) וכל זה דקא כשאוכלים ביחד עם הפת, והפת היא העיקר, וכמו שדיה נהוג בימי קדם, אבל אם אינו אוכל אלא מעט פת בלבד, כפי שמצוי בזמננו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' בא) שאין הפת פוטרתם מברכה, כיון שדעתו בעיקר על שאר הדברים ולא על הפת.

[משנ"ב ס"ק יג]

לא נפטרין בברכת-המזון¹⁶.

(16) וכתב בשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' סג, על סי' זח), שצריך לומר 'לא נפטרים' במקום 'לא נפטרו', שהרי מבואר לקמן (סי' רח ס"ק עה) שחמשה מיני דגן נפטרים בדיעבד בברכת המזון, ואם כן גם בנדון דידן בודאי שאם כבר בירך ברכת המזון נפטרו מאכלים אלו מחיוב ברכה אחרונה. ובהכרח שמדובר כאן באופן שעדיין לא בירך, שאז צריך לכתחילה לברך ברכה מעין שלש.

המשך מעמוד קודם

בזמננו להגיש בסוף סעודה ליפתן או גלידה, מסתבר שאין לברך עליהם, ויותר נכון לאוכלם עם חתיכת פת כדי לפוטרו בודאות ולצאת מידי הספיקות.

ודעת החזו"א (דמים והנהגות פי"ז אות ז) שמברכים על קומפוט הבא בסוף הסעודה בלי פקפוק, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה טו), וכן נהג הגרש"ז אויערבך (קובץ צהר תשס"ע עמ' רמז הע' 46).

[משנ"ב ס"ק ה]

גם-כן צריך לברך עליהן¹².

(12) אמנם בזמננו, שירקת אלו נחשבים כדברים הרגילים לאכול בסעודה לשובע, דעת הגר"ח פיינברג (חידושי בתרא), שאין מברכים עליהם בתוך הסעודה, ורק בזמן המשגיב היו מינים אלו נדירים, ולא היו נאכלים למזון ולשביעה, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קסח), וכן העיר הגרש"ז אויערבך (קובץ צהר תשס"ע עמ' רמז) שירקות אלו באים מחמת סעודה.

ולענין גזר [חין], דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאם הוא חתוך הרי הוא כסלט שנחשב שבא מחמת הסעודה, אך אם הוא שלם צ"ע אם הוא נחשב כבא מחמת הסעודה, ותלוי הדבר במנהגי האכילה.

(13) ולענין ברכת הנהנין של המרור בליל הסדר, כתב לקמן (סי' תעג ס"ק נה) שיש לכוון בברכת 'בורא פרי האדמה' שעל הכרפס, לפוטרו, אף על פי שבא בתוך הסעודה [ובביה"ל שם (סי' ד"ה ואינו מברך) כתב בשם הגר"א שזוהו לשיטת השו"ע שם, אך לשיטת הרמ"א שם צריך לומר שאין מברכים עליו משום שהוא נחשב כדברים הבאים בתוך הסעודה ונפטר בברכת 'המציא', והביא שלפי דברי המג"א ועוד אחרונים נדחו דברי הגר"א], וביאר העורך השלחן (שם סי' ח), שאף על פי שמעיקר הדין אין המרור צריך ברכה, מפני שהוא נאכל בתוך הסעודה ומחוייב לאוכלו, והרי הוא נחשב כדברים הבאים בתוך הסעודה וא"צ לברך עליו, מי"מ יש לכוון לפוטרו בברכת הכרפס, שכיון שהמרור בא למצוה ולא לשם אכילה, שמא אינו נחשב כדברים הבאים בתוך הסעודה. ולגבי תפוח בדבש שאוכלים בסעודת ליל ר"ה, כתב לקמן (סי' תקפג ס"ק ג) שיש לברך עליו בתוך הסעודה, וראה מה שכתבנו שם שהיינו כשאין לפנינו תמר [או רימון], אך כשיש תמר, יש להקדימו ולברך עליו.

ולגבי כרתי רוביא וסילקא, כתב הכף החיים (סי' תקפג ס"ק יב) שאם אוכלם כתבשיל ובתוך הסעודה, הרי הם כדברים הבאים מחמת הסעודה ואין צריך לברך עליהם, וכן כתב בספר מטה יהודה (שם ס"ק ג) [וראה מהרי"ל (הלכות ראש השנה אות יב עמ' רעט, הרגאת מוכן ירושלים)], שלא היה מברך על הכרתי 'בורא פרי האדמה' לפי שהוא כדברים הבאים מחמת סעודה], וכן כתב בספר מקראי קודש (ימים נוראים סי' ו אות א), ודעת הגרש"ז אויערבך (בהסכמה למחזור המפורש, הובא בהליכות שלמה ראש השנה פ"א סי' ח) שאין לברך עליהם, כיון שיתכן שבזמננו נחשבים מינים אלו כדברים הבאים מחמת סעודה. אמנם, לענין קרא, כתב שיש לברך עליו. ודעת הגר"ש אלישיב (קובץ שערי הוראה ח"ח

וכן מרק פירות צונן הנאכל כחלק מהסעודה במקום מרק רגיל, דעת הגר"ש אלישיב (חזאת הברכה פ"ח) שאין צריך לברך עליו בסעודה. וכן דעת הגר"ח פיינברג (שם) לגבי סלט 'זואלדורף' הנאכל לשובע בתוך הסעודה. וכן כתב הא"א (בוטשאטש, מהדור"ב) שיתכן שפירות המבושלים עם מרק נחשבים כדברים הבאים בסעודה ופטור מלברך עליהם.

(10) אכן לענין 'צימעס' בזמננו, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קסח) שהשתנו הרגלי האכילה והוא נחשב כבא מחמת הסעודה ממש, ואין צריך לפוטרו על ידי ברכה על פרי חי.

(11) ובתשובות והנהגות (ח"א סי' קעז) הביא עדות שהחפץ חיים חזר בו מדין זה, והוא עצמו לא בירך על קומפוט, והוסיף שאף הגר"ז מבריסק לא בירך על קומפוט אלא אכלו עם הפת. אך בארחות רבנו (ח"א עמ' פא) הובא בשם הגר"מ זקס שאמר לו החפץ חיים שדעתו נוטה שצריך לברך, אף שהיה נראה שהוא עצמו לא בירך [ואפשר שטעמו משום שהיה זה חלק מעיקר הסעודה אצלו. והגרי" אברהם גורביץ אמר שהחפץ חיים ביאר לסבו שכשכתב את המשגיב סעודה רגילה במסעדה לא היתה כוללת מנה אחרונה, אך משעה שהשתנה הדבר, וסעודה רגילה כללה גם מנה אחרונה, נמנע מלברך על קומפוט]. וכן הובא בשם הגר"ש אלישיב (שו"ת וישמע משה ח"ב עמ' עט) שכיון שהרגילות

הלכות דברים הנוהגים בפעולה סימן קעו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

ולכן צריך ברכה בפני עצמם בין לפניכם בין לאחרים⁽¹⁷⁾.

(17) ובעבר פסח שחל בשבת, שאוכלים פת בשולחן אחד ואחר כך ממשיכים לאכול את שאר הסעודה בשולחן אחר, כתב בשו"ת חשב האפור (חי"ג סי' י) שאין זה נחשב כעקירת השולחן, כיון שאין עושים זאת כדי להפסיק את הסעודה אלא כדי שיוכלו לאכול את הבשר והדגים ללא חשש חמץ, וכן דעת הגר"ש אלישיב (חא"ת הברכה סוף פ"ח).

ואף אם מוכרח להימנע מאכילת פת משום שהגיעה שעת איסור חמץ, דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק פסח פ"ט ס"ק ד) שאין זה נחשב כסילוק מהסעודה, ואינו צריך לברך על שאר המאכלים, משום שעדיין נחשב כסעודה אחת וכהמשך לתחילת הסעודה, וכן מבואר בחו"ס רבינו יהודה החסיד (ברכות מ"א, ב).

[ביה"ל ד"ה שאין]

שאין אנו רגילים⁽¹⁸⁾ וכו', שהיי מסלקין השלחנות קדם ברכת הקזון וצל-פן נראה פסעודה אחרת⁽¹⁹⁾.

(18) וכן לענין מי שבידך על היין שבתוך המזון ובא לשנות יין לאחר המזון, כתב במשנ"ב לעיל (סי' קע"ד) שאף שלאחר צריך לברך שנית על היין שלאחר המזון, משום שיש שבתוך המזון אינו בא רק לשנות את המאכל שבמעי, ואינו חשבו לפטור את היין שלאחר המזון שבא לשותיה ולתענוג, מי' אין דין זה מצוי בינינו, כיון שאין אנו מושכים את ידינו מן הפת עד ברכת המזון ונחשב הכל חוץ הסעודה, ולכן יין שבתוך המזון פטור גם את היין שלאחר המזון, שזה וזה באים לשנות את המאכל, וכן כתב שם (ס"ק כז) לגבי חיוב ברכה אחרונה על היין שלאחר המזון, שכיון שאין אנו מושכים את ידינו מן הפת עד ברכת המזון, הרי זה כיון הבא בתוך הסעודה שברכת המזון פוטרתו. אכן סיים שלכתחילה טוב יותר שיכוון בברכת המזון לפטור אותו, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' רח ס"ז ד"ה אבל) לגבי מי ששותה לאחר אמירת דב לן וברך.

(19) ומזה שנהוג בחתונות שבזמנינו, להסתלק מן הסעודה ולעסוק בשמחת חתן וכלה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' רה, על סי' זה) שכיון שמסלקים את האוכל ואת הכלים ואף עוקרים כמה שולחנות, אי אפשר לכאורה להמשיך לאכול אחר כך על סמך ברכת המוציא שבידך בתחילה, וצריך לברך על מה שאוכל לאחר מכן. וכן דעת הגר"ש אלישיב (חא"ת הברכה סוף פ"ח) וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה יג). מאידך דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש שיינברג (וזאת הברכה שם) שאין זה נחשב כסילוק, הואיל ואין מפנים את השולחנות אלא בשביל לפנות מקום לשמחת החתן והכלה, ועדיין בדעתם לאכול מנה אחרונה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קע"א) שכיון שאין מפנים את שולחן המזון וישנו גם שולחן שמונה עליו כיבוד שעדיין נמצא במקומו, נחשב הדבר שלא הסתלק השולחן.

ובשלאחר סילוק השולחן אוכל עוגה וכו', כתב בהגהות רעק"א (על מג"א ס"ק ה) שאין צריך לברך אחריו, שהרי לדעת רבים מן הפוסקים, ברכת המזון פותרת מעין שלש (ראה סי' רח ס"ק ע"ה ושע"ה שם ס"ק ע"ז), וכל שכן בענינו שנאכל באופן של קבע מחמת הסעודה, ח"ו כפת שברכת המזון פותרתו, וכן כתב הערוך השלחן (ס"ד).

[ביה"ל שם]

ואם-כן אף לאחר הסעודה נמי אין צריך ברכה⁽²⁰⁾.

(20) והחז"א כתב (אור"ח סי' כז ס"ק ד), שמבואר בפוסקים שבשר ודגים נחשבים כדברים הבאים מחמת סעודה, ואינם גרועים מדייסא.

ואף אם שהה זמן רב לאחר הסעודה ולאחר מכן שנה יין לצמא, כתב החז"א שם (ס"ק ו) שלידן שאין אנו מושכים ידינו מן הפת עד ברכת המזון, אינו צריך לברך על השתייה מפני שנחשב כדבר הבא מחמת הסעודה.

[ביה"ל ד"ה למשך]

ואם נטל הפיס לברך, שהוא הפסח-הדצת גמור⁽²¹⁾.

(21) והסרת המפה בלבד, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה יג) שנראה שאין להחשיבה כסילוק השולחן, שהרי אף אם עוקרים את השולחן לגמרי יש המפקקים שלא לברך, משום שבזמנינו לעולם אין אנו מסלקים ידינו מן הפת עד ברכת המזון, ואם כן די לנו לומר שבעקירת שולחן ממש יש לסמוך על הסוברים שדין זה שייך אף כיום, אבל לא לענין הסרת המפה.

והרצתה לצאת מן הספק אם נחשב כסילוק, כתב הכף הדדים (ס"ק יד) שישאיר חתיכת פת עד סוף הסעודה, ויכוון להדיא שאינו מסיח את דעתו מהפת, ויחשוב שבכל עת שירצה יאכל מן הפת עד ברכת המזון.

[ביה"ל שם]

נראה ודאי דיש לסמוך על דעתו שלא לברך⁽²²⁾.

(22) והחז"א כתב (אור"ח סי' כז ס"ק ד), שאינו מבין סברת המאמר מרדכי והביאור הלכה בזה, שהרי כל שהסיד דעתו מן הפת שוב אינו חוזר לסעודה ראשונה, ואם כן צריך היה לברך לפניו ולאחריהם. וכתב שם (ס"ק ז), שאם נטל את הכוס כדי לברך ואחר כך רוצה לאכול פירות, צריך לברך לפניו וכן לאחריהם. [ועיין שם בס"י לב ס"ק ז בדינים העולים].

[משנ"ב ס"ק טו]

ועל-כן נחשבים הם כשאר דברים הנזכרים לעיל בסקיעף א'⁽²³⁾.

(23) ולגבי חולה הצריך לאכול לרפואתו שקדים, כתב לקמן (סי' רח ס"ק יג) שפטור מלברך עליהם בתוך הסעודה, שכיון שהוא חולה וצריך לשקדים, עיקר קביעות סעודתו היא עליהם, והרי זה כקובע סעודתו על הפירות שאינו מברך עליהם.

ומי שאוכל בנה בסעודה, בלא פת, והוא לו כחלק מעיקר הסעודה, הובא בדינים והנהגות (פ"ו אות ח) שהחז"א לא בירך עליה, וביאר שעשה כן משום שבנה זו היתה עיקר סעודתו.

[משנ"ב ס"ק כ]

וגם אוכלין עם הפת⁽²⁴⁾.

(24) מבואר, שאף שאוכל מאכלים אלו כטפלים לפת, מי' צריך לברך עליהם, ושלא כערוך השלחן (סי' ט) שכתב שבשאיכלם עם הפת פטור מברכה.

ובביאור דין השריע כאן שעל דברים המלפתים את הפת צריך לברך, כתב החז"א (אור"ח סי' כז ס"ק ט) שהטעם הוא מפני שהסיבה שעיקר פטור את הטפל אינה משום שהטפל אינו צריך ברכה, אלא מפני שברכת העיקר מועילה גם לטפל, וראה מה שכתבנו לקמן סי' ר"ב הע' 5.

[משנ"ב ס"ק כא]

והנהגה כשהביאו לו דברים הנבאים מןמת הסעודה⁽²⁵⁾.

(25) אכן, אין דין זה נוהג אלא במקומות בהם ררך השכנים או הקרובים לשלוח אוכל זה לזה, אבל במקומות שאין המנהג כן, אלא במקרה שלח אחד השכנים באמצע הסעודה תבשיל לחבירו, כתב הערוך השלחן (ס"ט) שצריך לברך עליו, וכן מבואר בלבוש (סי' ג) ובשו"ע הרב (ס"ה), וראה תהלה לדוד (ס"ק ד) שכתב שברמ"א נראה שבכל אופן אין צריך לברך, ומפני שבסעודה קבועה דעתו על כל מה שיביאו לו [ויתכן שמשמע זה סתם המשנ"ב].

באר הגולה

פ

הלכות דברים הנזכרים בפסוקה סימן קעו

ד טור בשם הרא"ש
ה ספ"ג וסוהת
מיוני פוק ד
סלקות נכבות
ו סלקא קשם
ה"ר ורמיה ז פיה
יור וכו' מצא בספר
הגרס

האחרון אינו מצוי בינינו, לפי שאין אנו רגילין *למשוך ידנו מן הפת עד ברפת המזון: ג (טו) וראם קובע לפתן סעודתו על הפרות, הוה לה הפרות דברים הבאים מחמת הסעודה, *ואפלו אם אוכל מהפרות בתחלת סעודתו בלא פת אינו מקבץ לא לפניהם ולא לאחריהם. (טז) ויש חולקין. ולכן *טוב שיאכל בתחלה מהפרות עם פת, ואז אפלו אם אחר-כך יאכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה כלל: הגה (יז) ואף-על-פי שאינו חוזר לבסוף לאכל עמהם פת, מאחר שעקר קביעות היה עליהו (כ"י בשם הר"י): ד אף-על-פי (יח) שלא היה הפרות לפניו בפעם שברך על הפת, פיון דלפת את הפת הם באים אינם טעונים (ד) (יט) ברכה כלל: ה' אם אחר שברך על הפת שלחו לו מבית אחרים, שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו על הדורות, אפלו מדברים (כ) שדרךן לבוא ללפת את הפת, צריך לברך עליהן כדין גמול: (הגה ולא ראיתי נזהרים בזה, ואפשר דטעמא דסתם (ס) דעת האדם (כא) על כל מה שמביאין לו בסעודה. וצ"ל לקמן סימן רי):

באר היטב

דיאכל תחלה עם הפת ואז לא יצטרך לברך על מה שיאכל אח"כ בלא פת. ועיין בספר באר-עשק סימן לב: (ד) ברכה כלל. פי' למה שאוכל עם הפת: (ד) דעת. ופשוט דקפדות לא מהני דעתו אא"כ מלפת בקן הפת כמ"ש ס"א. קצור דעני פרות הבאים בתוך הסעודה: אם אוכל עם הפת פשיטא

באר הגולה

אוכלו כדי לגדר תאות המאכל. וצריך עיון: * שאין אנו רגילין¹⁸. ובסעודות גדולות שרגילין למשך ידיהם מן הפת ולצרוף השלחן קמני פרות וגם לשותות יש אומרים דאף בזמננו שוף דין זה וצריך לברך עליהם [והוא דעת הטור והלבוש]. ויש אומרים, דוקא במיקום שהיו מסלקין השלחנות קדם ברכת-הפזון ועל-כן נראה בסעודה אחרת¹⁹, אבל אנו שאין אנו מסלקין השלחן, אף-על-פי שסימו מלאכל ואין דעתן לאכל פת, כל זמן שלא ברכו בכתף הסעודה זמנא [והוא דעת חב"ד ותמקן-אברהם והאלה רבה], וכן ממנהג, כן כתב סמ"א²⁰. וצ"ל באלה דבה שתיא דקבליבו ורש"א ותלמידיו רבנו יונה הנזירי סלוק השלחן. אמנם מאשרי פוסקים נראה כהטור, דבר"ח המוכח באור זרוע וצורף וברק"ם ותוספות רבנו יהודה ורא"ש ובהנהגת סימני ושארי הקדמונים לא הוזכרו כלל ענין סלוק השלחן ורק שמשכו ידיהם מן הפת. ודע עוד, דאף שהמחבר הוזכר בקצרה וסתם לדינא דדברים הבאים לאחר סעודה טעון ברכה אף בדברים הבאים מחמת הסעודה, ומשמע דאכל מלי דסעוף א קאי ואפלו אדוקא, לעניינת דעתי יש לענין בזה, דמצדו הרהר פוסקים שחולקים בזה דפסק המחבר הוא רק לשיטת התוספות וברא"ש, וגם ברק"ם נראה לבאורה דסבירא לה בן, אבל הרהר ראשונים לא סבירא להו בן, והוא, כי הרשב"א כתב דבין דיסא וכו' כשר ודגים אם באו אף לאחר הסעודה אין צריך ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם, משום דהם צעקם צקר סעודה הם שבאים להשביע. ותאשכול הביא בשם רב האי גאון שני פרושים בהסוגיא: פרוש א' הוא, דלאחר הסעודה שבש"ס דצריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם, הוא קאי רק על דברים שאינם מחמת הסעודה [הנה פרוה וכיצא בזה], דאם היה מביאים בתוך הסעודה צריכים ברכה לפנייהם ואם הביאים לאחר הסעודה צריכים ברכה אף לאחריהם, אבל דברים הבאים מחמת הסעודה משמע דאין צריך ברכה כלל ונעל פרוש זה כתב שם דהוא כפשוטו דסוגיא, והוא דלא כפרוש התוספות וברא"ש: וגם לפרוש ב' שם שהוא כפרוש הפה"ג, סבירא לה נמי דעל-פל-פנים ברכה לבסוף אין

בין כפת בין בלא פת, וכ"כ הפ"ח וכן העלה הט"א ובפרי-שושן כלל א סימן ו, וכן הט"ז האריך והעלה לבסוף דיותר טוב שיאכל תחלה בלא פת ויברך עליהם. וכל זה דלשקובע סעודתו על שאר דברים, ממילא יהו הפרות שלא מחמת הסעודה, אבל מי שקובע סעודתו על הפרות, מבאר בסעוף ג

משנה ברורה

אליה, ולכן צריכין ברכה בפני עצמם בין לפנייהם בין לאחריהם²¹: ג (טו) ואם קובע וכו'. ורצה לומר, שקביעת סעודתו ללפת הפת הנה רק אלו הפרות, ועל-כן נחשבים הם כשאר דברים הנזכרים לעיל בסעוף א²²: (טז) ויש חולקין. סבירא להו, דמכל מקום אם אכל מהם בתחלה בלא פת אינם נעשים טפל להסעודה, וצריך לברך עליהם בתחלה: (יז) ואף-על-פי וכו' מאחר וכו'. ורצה לומר, דאף דבסעוף א אמרינן שיאכל פת דוקא גם לבסוף, (יח) בזה שעקר קביעת סעודתו מתחלה הנה רק על אלו הפרות, ויכל לאכל אחר-כך לכלי עלמא בלא ברכה, אף שאין דעתו לאכל עמהם עוד פת: ד (יח) שלא היה וכו'. ואפלו לא היה גם-כן דעתו עליהם בפרוש, דכיון שקובע עצמו לאכילה הרי מן הסתם דעתו על כל מה שביא לו [מ"א בסימן ריב]: (יט) ברכה כלל. פרוש, למה שאוכל עם הפת: ימה שאוכל בלא פת נתבאר בפעמים הקודמים: ה (כ) שדרךן לבוא וכו'. ורצה לומר: (יט) וגם אוכלן עם הפת²³, כיון שהוא מבית אחרים שבודאי לא היה דעתו עליהם כלל, אין נסטרין בברכה הפת: (כא) על כל מה וכו'. והינו כשהביאו לו דברים הבאים מחמת הסעודה²⁴, וכפ"ל בסעוף א, דאלו אם הביאו לו מיני פרות לא מהני אפלו היה דעתו לזה בשעת ברכת 'המוציא' שיוכל לאכלן אחר-כך בלי ברכה [ואפלו בפרות שלו], אלא-אם-כן מלפת בהם הפת: קצור דיני פרות הבאים בתוך הסעודה: אם אוכל עם הפת, פשיטא שאין צריך כלל ברכה,

צריך על דברים הבאים מחמת הסעודה אף אם הביאו לאחר הסעודה, דברכה בתחלה צריך משום דאין מלפת בהם את הפת. אבל ברכה לבסוף אין צריך רק בפרות, עין שם. ובר"ח המוכח באור זרוע מוכח לכאורה נמי שסבירא לה בן, שכתב דזה קאי על דברים הבאים מחמת הסעודה כגון אבטיחים ורמנים דכיון שמשכו ידיהם מן הפת ואינם באים ללפת הפת צריך ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם, וכן הביא שם גם בשם הערוך, וילענן כשר ודגים יש לומר דסבירא לה נמי דצריך ברכה [ודלא כהרשב"א הנ"ל], דסטרין הוא רק משום דבאין ללפת בהן את הפת מה שאין בן לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, אבל ברק"א שהוא תבשיל, הוא בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה, ואם-כן אף לאחר הסעודה נמי אין צריך ברכה²⁵. מצינו דהרב"ה, דבדקא הוא פלגא דרבנא, וספק ברכות להקל [ותמכר סתם בזה ומשמע דקאי על הכל, וכן שמוכח מלשון הטור ותמקן-אברהם, אמנם פרוש דהנה ודגים, ואולי בקנה פרש בן]. והנה לפי מה שכתב לקמן בסימן רח סעוף יז באחרונים דעל דיסא אם ברוך ברכת-הפזון יצא, נראה דבענייננו אם אכל דיסא אחר שמשך ידיו מן הפת, טוב שיבין לפטרו בברכת-המזון: * למשוך ידיו וכו'. ואם נטל הפסו לברך, והוא הפסד-הנעצ במי²⁶, ובמבאר בסימן קעט, לכאורה אף בנמנו אין לך סלוק סעודה יותר מזה, ואם אכל אחר-כך אינו דבר יש לו לברך תחלה וטוף ולא נסטר בברכת-המזון, ותמחלה בנדיא יש לו לברך אף על דברים שנקטרים בתוך הסעודה מן הקרבה לנמרי ודגם לפת עצמו צריך ברכה לרב הפוסקים אחר שנטל הפסו לברך. ומבאר בסימן קעט, אלא דגם לבסוף יתה צריך ברכה אז, וכן כתב הגר"ז בפשיטתו. וכן משמע מהמגן-אברהם סימן רח סעוף-קטן כה. אכן המאמר-מדכי שם בסעוף-קטן לג חולק על זה. עיי"ש. ובדברים הבאים מחמת הסעודה נראה ודאי ויש לקמח על דעתו שלא לברכה²⁷, דכלא קבי יש ראשונים דסבירא להם לא קאי על דברים הבאים מחמת הסעודה, וכפ"ל: * ואפלו אם אוכל מהפרות. ורצה לומר, קעט [טור]: * טוב שיאכל בתחלה מהפרות וכו'. אין רוצה לומר שישעם קעט עם פת, דהלא עקר השעם שיוכל לאכל הפרות בלי ברכה

שער הציור

(י) וגם בנות המכפר בן הוא. אלא שרמ"א באר דבריו דלא נטעה לומר שפנתי על בנותים לבד: (יח) טובע ממגן-אברהם בסימן ריב סוף סעוף-קטן ב בבאורו לדברי המאור, עין שם, דבסתם הוא דעתו מה שאין בן בנה, וכן כתב הגר"ז:

